

pramàtiques

hISTÒRIA

Jan Vilanova Claudín

comanegra
Institut del Teatre

Jan Vilanova Claudín (Andorra, 1982) va estudiar cinema a l'ESCAC i es va graduar en l'especialitat de muntatge l'any 2004. Des d'aleshores, ha treballat com a muntador en cinema, publicitat i televisió, i ha combinat aquesta feina amb l'escriptura de textos dramàtics per al teatre. Ha coescrit obres com *The Quarry Men Show* (Teatre Poliorama, 2011). L'any 2013 crea la productora teatral Sixto Paz Produccions amb un grup d'amics i desenvolupa la seva faceta de dramaturg. Amb aquesta productora ha estrenat com a autor les obres *Bruno & Jan (& Àlbert)* (Círcol Maldà, 2015), *hISTÒRIA* (Sala Beckett, 2016) i *Dybbuk* (Temporada Alta, Sala Beckett, 2016). Paral·lelament, ha cursat el grau en Història, que és la seva altra gran passió. Ha estat guardonat amb el Premi Crítica Serra d'Or 2017 per la seva obra *hISTÒRIA*.

hISTÒRIA

prama-ticles

Dramatúrgia contemporània

Primera edició: juny del 2018

© del text: Jan Vilanova Claudín, 2016

© del pròleg: Pau Roca, 2018

© d'aquesta edició: Editorial Comanegra / Institut del Teatre, 2018

Editorial Comanegra
Consell de Cent, 159
08015 Barcelona
www.comanegra.com

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona
Direcció general: Magda Puyo
Plaça de Margarida Xirgu, s/n
08004 Barcelona
www.institutdelteatre.cat

Direcció de la col·lecció: Carles Batlle, Marina Laboreo
Disseny de col·lecció: Maria Mestre
Disseny de cobertes: Virgínia Pol
Maquetació: Víctor García Tur
Correcció: Núria Puyuelo
Impressió: BookPrint Digital

ISBN (Comanegra): 978-84-17188-47-4

ISBN (Diputació de Barcelona): 978-84-9803-833-0

Dipòsit legal: B 14022-2018

Llibre local = Lector compromès

Aquest és un llibre publicat amb el segell **Llibre local**, que garanteix que el 100% de la seva elaboració –des del disseny fins a la impressió– s'ha dut a terme per professionals i empreses del nostre país. Amb la seva compra has contribuït a crear llocs de treball dignes al teu entorn, a assegurar que cap impost no fugi a l'estranger i a minimitzar el seu impacte ambiental, entre altres beneficis.

Visita **llibrelocal.cat** per conèixer millor aquesta iniciativa.

Queden rigorosament prohibides i es sotmetran a les sancions establertes per la llei: la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, inclosos els mitjans reprogràfics i informàtics, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic sense autorització de l'Editorial Comanegra. Adreceu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

hISTÒRIA

Jan Vilanova Claudín

Pròleg de Pau Roca

Premi Crítica Serra d'Or 2017

Diputació
Barcelona

| Institut del Teatre

comanegra

Índex

Pròleg Pau Roca.....	9
hISTÒRIA.....	13
Una amistat possible Jan Vilanova Claudín.....	85
Bibliografia seleccionada	99

Pròleg

Pau Roca

hISTÒRIA va ser escrita en molt poc temps. La companyia Sixto Paz necessitava un text per començar a assajar, com a molt tard en dos mesos. Crec que poques coses poden perjudicar tant l'autenticitat i el gaudi de la creació literària com un encàrrec precipitat. Però aquest no era un encàrrec convencional.

Jo sabia que en Jan feia temps que tenia la idea d'escriure un text que fos un homenatge a la Història. El vaig temptejar, conscient del que li estava demanant. Ell, com jo, és membre fundador de Sixto Paz i, per tant, el dilema estava servit: tenir un acte de generositat cap a la seva companyia o bé donar-se el temps necessari que tot procés creatiu necessita.

En la resposta, però, no hi va haver senyals de dubte: evidentment, rendiria aquest servei a la seva estimada companyia. Tanmateix, el text no patiria les conseqüències de la urgència: en Jan tenia clar allò que volia narrar. *hISTÒRIA* no és un vòmit escrit a correccuita, sinó un material sorgit amb naturalitat de l'experiència de l'autor, que tard o d'hora hauria sortit a la

llum. És, doncs, una obra inevitable. Un text fruit de l'amor per una ciència —encara que a mi i a molts d'altres ens costi entendre-la com a tal— que, qui sap si ben entesa i posada al servei de la humanitat, amb menys dosis d'orgull i de fanatisme, tindria el potencial de fer-nos més tolerants i menys inclinats a les visions maniquees de la realitat.

Ens trobem davant d'una obra molt personal. Quan hom la llegeix, hi reconeix la ploma; les contradiccions i les esperances de qui l'ha firmada. Jo hi veig l'honestedat de qui mai té por de dir «no ho sé», la valentia de qui reconeix els seus defectes i una mirada no tan pessimista com soferta davant dels avatars de la realitat, plena de bellesa i esperança en el camí, mai en el desenllaç. És fàcil intuir-hi, també, el pes de la saviesa adquirida a través d'aquells que ens han precedit, el compromís dels quals amb el seu temps és difícil de trobar avui dia.

Dues línies temporals indiquen el camí a l'espectador. D'una banda, la fatal nit del 16 de juny del 1944 a Saint-Didier-de-Formans, on té lloc l'afusellament de Marc Bloch, un dels intel·lectuals francesos més destacats de la primera meitat del segle xx i, de fet, el far d'aquest projecte; de l'altra, a l'actualitat, un triangle de personatges que lluiten per conèixer els silencis amb els quals aquesta vida ens obsequia, qui sap si amb la millor de les intencions.

El contrast entre la crua i madura clarividència, plena de bon dat, que Jan Vilanova Claudín té sobre el passat i la tendra, fins i tot diria que naïf, visió sobre l'amor i les relacions humanes

que té sobre el present, el seu present, podria provocar la sensació que *hISTÒRIA* ha estat escrita a dues mans. Això és el que fa màgica aquesta obra; l'obra de les històries petites que tan imperiosament en Jan, el meu amic, ha tingut la generositat d'escriure i, així, ajudar-nos a comprendre que «tant la vida com la ciència tenen el major interès per tal que aquest encontre entre els homes sigui fraternal».

Ja sé que us ho acabo de dir, però en Jan és el meu amic.

hISTÒRIA

Comprendre és una paraula carregada de dificultats però també d'esperances. És una paraula plena d'amistat.

MARC BLOCH, *Apologia de la història*

PERSONATGES

GERARD i CHARLES PERRIN

Home, al voltant dels trenta anys

EL PROFESSOR i MARC BLOCH

Home, al voltant dels seixanta anys

SOPHIE i NOI

Dona, al voltant dels vint-i-cinc anys

– indica un punt d'interrupció en un diàleg.

... al final d'un diàleg: indica que s'extingeix sense acabar la frase.

... en solitari: indica expectació, desconcert o desig de parlar.

Un diàleg entre parèntesis indica que el públic no ha d'escoltar el que es diu.

Quan aparegui la indicació *Pausa*, s'ha de determinar la durada en funció del context.

No hi ha ningú a l'escenari. Sona Le Chant des partisans, de Yves Montand.¹ Al cap d'un moment, entren MARC BLOCH i un NOI, que es dirigeixen cap al paredó d'afusellament. Es posen d'esquena contra la paret. El NOI sembla realment espantat.

NOI: (Això farà mal.)

MARC BLOCH *li agafa afectuosament un braç.*

MARC BLOCH: (No, nano, això no fa mal.)

Sentim la descàrrega d'uns fusells. La música s'interromp abruptament.

¹ Yves Montand va fer diverses versions d'aquesta cançó. La d'aquesta obra és la que comença, en realitat, amb una altra cançó: l'himne del Partit Nacionalsocialista. Després se senten les passes d'un grup que camina en formació i, finalment, un xiulet. Tot això abans que Montand comenci a recitar la primera estrofa i a cantar les que venen a continuació.

MARC BLOCH (*al mateix temps que els trets*): *Vive la France!*

MARC BLOCH *i el NOI cauen a terra morts.*

★

GERARD (*al públic*): General Millán-Astray: «¡Arriba España! ¡Una, grande y libre! ¡Muera la inteligencia! ¡Viva la muerte!».²

Pausa.

GERARD (*al públic*): Miguel de Unamuno: «Estáis esperando mis palabras. Me conocéis bien, y sabéis que soy incapaz de permanecer en silencio. A veces, quedarse callado equivale a mentir, porque el silencio puede ser interpretado como aquiescencia. Pero ahora acabo de oír el necrófilo e insensato grito “¡Viva la muerte!”. Y yo, que he pasado mi vida componiendo paradojas que excitaban la ira de algunos que no

² La indicació que el personatge d'en Gerard digui els textos del general Millán-Astray i d'Unamuno —i que ho faci al públic—, en aquest inici d'escena, és només una opció. És a partir d'aquesta proposta que vam treballar en el muntatge original de l'obra, dirigida per Pau Roca i estrenada a la Sala Beckett de Barcelona. A la proposta de Roca, el darrer paràgraf d'Unamuno el deien, intercaladament, la Sophie i en Gerard, com si, de cop, aquella escena de l'any 1936 anés agafant vida al present, en un joc entre els dos personatges, que reviu el moment. Però les possibilitats de posada en escena són diverses: que siguin dos els actors que fan l'escena tota l'estona, que no sigui dirigint-se al públic, etc. Llibertat absoluta. Si l'obra és representada fora d'Espanya, potser s'hauria de fer una breu introducció d'aquests personatges històrics just abans de començar l'escena.

las comprendían, he de deciros, como experto en la materia, que esta ridícula paradoja me parece repelente. El general Millán-Astray es un inválido. No es preciso que digamos esto con un tono más bajo. Es un inválido de guerra. También lo fue Cervantes. Un mutilado que carezca de la grandeza espiritual de Cervantes es de esperar que encuentre un terrible alivio viendo cómo se multiplican los mutilados a su alrededor. Desgraciadamente en España hay actualmente demasiados mutilados. Y, si Dios no nos ayuda, pronto habrá muchísimos más. Este es el templo de la inteligencia y yo soy su sumo sacerdote. Estáis profanando su sagrado recinto. Venceréis, porque tenéis sobrada fuerza bruta. Pero no convenceréis. Para convencer hay que persuadir y, para persuadir, necesitaréis algo que os falta: razón y derecho en la lucha. Me parece inútil el pediros que penséis en España. He dicho».

Enmig d'un parc, a altes hores de la matinada, la SOPHIE i en GERARD beuen unes llaunes de cervesa.

SOPHIE: Què llegeixes?

GERARD: Un llibre d'història.

SOPHIE: Quin?

GERARD: Un, d'un historiador francès.

SOPHIE: Quin?

GERARD: *Introducció a la història*, de Marc Bloch.

SOPHIE: Com?

GERARD: *Introducció a la-*

La SOPHIE li pren el llibre.

SOPHIE: Com és que el llegeixes?

GERARD: Estudio un màster d'història. L'haig de llegir per una assignatura.

SOPHIE: No, si us plau.

GERARD: Què?

SOPHIE: El teu professor es diu Daniel Vinyals.

GERARD: Sí. Com ho saps?

SOPHIE: És el meu pare.

GERARD: No.

SOPHIE: Sí.

GERARD: No.

SOPHIE: Sí.

GERARD: No.

SOPHIE: Sí.

GERARD: En Vinyals és ton...? És tota una institució, ton pare!

SOPHIE: Ja.

GERARD: És molt bon professor. Què dic, és un gran historiador! Jo l'admiro molt.

SOPHIE: No ets l'únic.

GERARD: Així que ets la seva filla.

SOPHIE: I què tal el llibre?

GERARD: És boníssim. Però no entenc res.

SOPHIE: Ah, d'acord, molt coherent.

GERARD: Tu no m'has dit a què et dedicaves, no?

SOPHIE: Sí que t'ho he dit.

GERARD: De veritat? Hòstia, perdona!

SOPHIE: Que no! T'estic prenent el pèl.

GERARD: Ah, val. És que de vegades em despisto una mica i...

SOPHIE: Ara mateix no tinc feina.

GERARD: Ah.

Pausa.

SOPHIE: Però si t'hagués de dir... Saps? Crec que m'agraden massa coses.

GERARD: A mi em passa una mica, també.

SOPHIE: Vaig estudiar biologia, m'agrada la fotografia i m'agrada molt dibuixar.

GERARD: Ah, que bé.

SOPHIE: De fet... No sé si dir-t'ho.

GERARD: No, dona, digues.

SOPHIE: Ara, o sigui abans, quan t'he vist al bar, he pensat: m'encantaria dibuixar-lo. I t'he estat observant.

GERARD: Ah.

SOPHIE: No vull que et pensis que estic sonada.

GERARD: No, no. És un elogi, no?

SOPHIE: I ara he pensat: i si el dibuixo?

GERARD: Aquí? Al meu llibre?

SOPHIE: Despullat.

GERARD: ...

SOPHIE: Si t'has de sentir més còmode, jo també em despullo.

GERARD: Què? Ets exhibicionista?

La SOPHIE li torna el llibre.

SOPHIE: No em facis cas, vaig una mica beguda i dic tonteries.
Però en una cosa sí que anava en *sèrio*.

Pausa.

SOPHIE: Sí que m'agradaria dibuixar-te. Algun dia.

GERARD: Algun dia.

En GERARD xiula El cant dels partisans. Al cap d'un moment, ella també ho fa. Xiulen plegats.

GERARD: La coneixes?

SOPHIE: Clar, *El cant dels partisans*, la cançó de la resistència francesa. Què et penses?

GERARD: Clar, amb el pare que tens no té mèrit.

SOPHIE: I per què la xiules?

GERARD: Aquesta cançó em recorda a... Vaig veure l'altre dia, a la tele, un documental sobre la Segona Guerra Mundial. I sonava aquesta cançó. I em va transportar. No sé, és una època que admiro. Bé, que admiro... És molt fotuda, està clar, però hi ha tantes històries increïbles, tanta gent increïble. De vegades, davant d'un paisatge determinat o escoltant aquesta cançó, m'imagino aquells homes, allà, en un bosc frondós, en algun punt perdut de França, caminant, resolts, amb el rifle carregat a l'esquena. Anant a complir una missió. Sabent pel que estan lluitant, sabent que cal lluitar. I que t'hi jugues la vida, collons, però que s'ha de fer! S'havia de fer. Penso en totes les seves històries, en el temps que ha passat, en com de lluny i de prop estan al mateix temps, de nosaltres. I no sé...

SOPHIE: Ets un sonat d'aquests, sí.

GERARD: Un sonat?

SOPHIE: Ho tens a la mirada, t'encanta la història.

GERARD: Ah sí?

SOPHIE: T'encanta.

GERARD: Doncs a mi m'ha semblat abans que t'encanta follar
en espais públics.

SOPHIE: Sí. Però no t'he vist gaire interessat.

GERARD: A mi també m'agraden altres coses, a part de la his-
tòria, saps?

SOPHIE: Gerard.

GERARD: Què?

SOPHIE: Despulla't.

★

EL PROFESSOR (*al públic*): Quin creieu que és l'objecte d'estudi de la història? El passat? Els grans fets i els grans homes que el van habitar?

Voltaire, al segle XVIII, es queixava tot dient: «Sembla que a França, des de fa 1.400 anys, no hi ha hagut més que reis, ministres i generals».

I si canviéssim el prisma amb què mirem la història? I si afirméssim que l'objecte d'estudi de la història són les persones i les seves consciències? Aleshores, amics i amigues, les possibilitats de la història serien infinites, com ho seria el seu camp d'estudi.

Us atreviu a afrontar el repte?

Això que us acabo de dir no és collita pròpia, ja m'agradaria. Ho va formular un historiador francès que es deia Marc Bloch.

Per acabar la classe, tenia previst fer-vos una xerrada sobre conceptes teòrics densos. En fi, una cosa molt avorrida d'aquestes que us agraden tant. Però just ahir em vaig topar amb una citació de Marc Bloch i em feia il·lusió compartir-la amb vosaltres. Diu: «*Comprendre* és una parau-

la carregada de dificultats però també d'esperances. És una paraula plena d'amistat. Jutgem massa. És tan fàcil cridar "al paredó!". Mai comprenem suficientment. Qui difereix de nosaltres, sigui estranger o rival polític, passa a ser, quasi necessàriament, una mala persona. Fins i tot, per conduir les lluites inevitables, seria necessària una mica més d'intel·ligència en les ànimes; amb més raó per evitar-les, si s'està a temps [...]. La història ha d'ajudar-nos a sortir d'aquest mal tràngol. És una àmplia experiència de varietats humanes, un llarg encontre entre homes. Tant la vida com la ciència tenen el major interès per tal que aquest encontre sigui fraternal».

I això ho escriu algú que va lluitar en dues guerres mundials, que va formar part de la resistència francesa i que finalment va ser executat pels nazis.

Pausa.

EL PROFESSOR: La història no està allunyada de nosaltres, de la nostra societat. La història és una part més del nostre compromís com a éssers humans.

Mireu, un historiador i un jutge comparteixen una part del camí: tots dos volen conèixer els fets i apropar-se a la veritat amb imparcialitat. Però, un cop explicats els fets, els camins se separen. El jutge pregunta «qui és el culpable?»; l'historiador s'accontenta a preguntar «per què?» i accepta que la resposta no sempre és senzilla.

La història no ha de jutjar, la història ha de comprendre.

Pausa.

EL PROFESSOR: Moltes gràcies, i ens veiem el proper dia. Ah! Per cert! Per a qui hi estigui interessat, és voluntari: us proposo que feu un comentari sobre *Els enfonsats i els salvats*, un llibre de Primo Levi. Algun voluntari?

Silenci.

EL PROFESSOR: *Bueno, sin empujarse, ¿eh?*

EL PROFESSOR *comença a marxar. En GERARD s'aixeca i va cap a ell.*

GERARD: Daniel.

EL PROFESSOR: Ei, Gerard, com va? Fas mala cara.

GERARD: Ah res... Ahir vaig sortir fins tard.

EL PROFESSOR: Què volies?

GERARD: Venia pel comentari.

EL PROFESSOR: T'interessa?

GERARD: Sí.

EL PROFESSOR: Que bé. Per fi algú que pica!

GERARD: Així que *Els enfonsats i els salvats*...

EL PROFESSOR: De Primo Levi. L'has llegit?

GERARD: No.

EL PROFESSOR: És un meravellós retrat de l'ànima humana.

GERARD: Ah, genial.

EL PROFESSOR: Però tu no faràs aquest comentari.

GERARD: Ah no?

EL PROFESSOR: Faràs una recerca sobre Marc Bloch.

GERARD: Però... Sobre el seu pensament o—?

EL PROFESSOR: No. Sobre la mort de Marc Bloch.

GERARD: Sobre la mort?

Pausa.

GERARD: Però no el van afusellar?

EL PROFESSOR: Sí.

GERARD: Ah. I ja està?

EL PROFESSOR: «I ja està». «I ja està». Gerard...

GERARD: Què?

EL PROFESSOR: Que no donis mai res per fet, que ens coneixem.

GERARD: No ho faig!

EL PROFESSOR: D'acord, d'acord. Només era un consell.

Pausa.

EL PROFESSOR: I no em preguntes si ofereixo res a canvi?

GERARD: No.

EL PROFESSOR: Molt bé.

EL PROFESSOR *comença a marxar.*

GERARD: Puja la nota?

EL PROFESSOR: Investiga!

★

*Es projecta a la paret la pàgina francesa de la Viquipèdia sobre
MARC BLOCH.*

GERARD (*al públic*): He començat la investigació per la Viquipèdia. Ja sé que no queda gaire bé dir-ho. Però, encara que ningú ho reconegui, tothom ho fa! En aquest cas, és la Viquipèdia francesa, l'entrada sobre Marc Bloch. He mirat el sumari ràpidament. Aquí diu: «Un historiador a la guerra».

*La imatge salta a l'apartat en qüestió: «Un historiador a la guerra».
En GERARD llegeix en diagonal, cercant alguna informació interessant.*

GERARD (*al públic*): «Car on sait comment il est mort». «Perquè sabem com ha mort».

SOPHIE: No m'ho puc creure. Has buscat a la Viquipèdia?

GERARD: Què? Tothom ho fa!

SOPHIE: Ah, clar, com que tothom ho fa...

GERARD: Ai! És un punt de partida. Fixa't. «Sabem com ha mort». Tal com ho refereix un tal Georges Altman.

SOPHIE: On?

GERARD: Al pròleg d'un llibre de Bloch, *L'estranya derrota*. Un llibre on parla de la desfeta francesa a la Segona Guerra Mundial. I aleshores ja me'n vaig de la Viquipèdia!

SOPHIE: Et perdono.

GERARD: I he trobat el paràgraf on parla de l'afusellament de Marc Bloch.

Es projecta el fragment del text.

GERARD: «L'han matat al costat d'uns que l'estimaven pel seu coratge. Perquè sabem com ha mort; un noiet de setze anys tremolava al seu costat: "Això farà mal". Marc Bloch li prengué afectuosament el braç i li digué només: "No, nano, això no fa mal". I caigué, el primer, mentre cridava: "Vive la France!"». Què et sembla? Heroic, no?

SOPHIE: Qui és aquest Georges Altman?

GERARD: Periodista francès i resistent, també.

SOPHIE: I com ho sap tot això? Era allà?

GERARD: Exacte. Ho he llegit i he pensat: i tot això com ho sap ell? Vull dir, ell no hi era. Sabem que els afusellats van ser afusellats, i els botxins no crec que ho anessin explicant per allà. Encara més: suposant que ho haguessin explicat, com algú podria saber el que es van dir Marc Bloch i el noi? Vull dir, si estaven parlant l'un al costat de l'altre, just abans de morir, no crec que cridesin, no crec que ningú els sentís. I això de cridar «Vive la France» just abans de morir, és possible, però em sembla molt... tòpic?

Pausa.

SOPHIE: Molt bé, estudiantet d'història.

GERARD: Gràcies.

SOPHIE: No, no, de debò.

La SOPHIE posa música, alguna cançó de Bob Dylan, pràcticament imperceptible.

SOPHIE: Veig que apuntes maneres de bon historiador: no ser passiu davant el document. Qüestionar-lo, posar-lo en dubte, obrir nous camins.

GERARD: A mi no m'enganyes. A tu també t'agrada, això de la història.

SOPHIE: A mi el que m'agraden són les armes. De petita en tenia un munt, tenia un bagul ple!

La guerra, les batalles, sempre m'han agradat.

I, d'entre les guerres, la meva favorita era la Segona Guerra Mundial. Per això les pel·lis ambientades en aquella època eren les meves preferides.

En canvi, les de Vietnam no m'agradaven. No sabia què era, però hi havia alguna cosa que no funcionava. Clar! Els americans no eren els bons! O almenys no eren tan bons.

No eren ells, els bons?! Ho havien sigut a la Segona Guerra Mundial! Per què ja no ho eren?

No, no, el problema no era que els americans no fossin els bons. El problema era que, a partir d'aleshores, seria molt difícil saber qui són els bons i qui els dolents.

GERARD: Saps que no sembla que tinguis vint-i-cinc anys?
Sembles més gran.

SOPHIE: ...

GERARD: Es nota que ets filla de ton pare.

SOPHIE: Fill de puta.

GERARD: Escolta, i creus que em pot donar punts davant del gran historiador Daniel Vinyals, si descobreix que estic amb la seva filla?

SOPHIE: No ho sé.

GERARD: Oh!!! Clar! Potser no li fa cap gràcia que perverteixi la seva nena!!!

SOPHIE: El meu pare i jo no tenim relació. Només parlem un o dos cops l'any.

Pausa.

GERARD: Hosti, perdona.

Sonen els primers acords de Girl from the North Country, la versió de Bob Dylan amb Johnny Cash.

SOPHIE: No, no, tranquil.

GERARD: I com és?

SOPHIE: No tinc ganes de parlar d'això.

La noia puja la música. Se sent la veu de Dylan.

SOPHIE: Saps qui canta?

GERARD: Eh... és...

SOPHIE: Bob Dylan.

GERARD: En sèrio? Sempre fa això de tenir una veu diferent! És un tio molt raro.

SOPHIE: Xssst. És una cançó maquíssima. Parla d'una antiga història d'amor; el noi es pregunta si la noia encara se'n recorda d'ell. (*Entra la veu de Cash.*) Johnny Cash! Quines veus, eh? Quanta vida.

GERARD: Balles?

Ella s'apropa i ballen. En GERARD olora la SOPHIE.

SOPHIE: Què fas?

GERARD: T'oloro.

Ho torna a fer.

SOPHIE: Ai, Gerard!

GERARD: Què?

SOPHIE: Aprofita.

GERARD: El què?

SOPHIE: Aprofita, perquè d'escenes així de romàntiques en tindràs poques a la vida per poder explicar.

GERARD: No.

SOPHIE: Ah no?

GERARD: No. Si continuo amb tu, segur que n'hi haurà més.

★

Flashback.

EL PROFESSOR: Bon vespre.

SOPHIE: Bon dia.

EL PROFESSOR: És tard.

SOPHIE: Sí.

EL PROFESSOR: On eres?

SOPHIE: I tu? Pensava que la teva superconferència durava fins diumenge.

EL PROFESSOR: Al final he tornat abans.

SOPHIE: Molt bé.

EL PROFESSOR: Vas beguda.

SOPHIE: Sí.

EL PROFESSOR: M'agradaria que parléssim un moment.

Pausa.

EL PROFESSOR: M'agradaria—

SOPHIE: Què?

EL PROFESSOR: Sophie...

SOPHIE: Pots apagar la música?

EL PROFESSOR: Te'n recordes, d'aquesta cançó? T'encantava que la toqués amb la guitarra.

La SOPHIE apaga la música.

EL PROFESSOR: Sophie, tens setze anys, són les sis passades i vas molt beguda. No crec que—

SOPHIE: Què llegies?

EL PROFESSOR: Eh... un llibre.

SOPHIE: Quin?

EL PROFESSOR: Un d'un... d'un historiador.

SOPHIE: Quin?

EL PROFESSOR: *Misèria de la teoria*, d'E.P.Thompson.

Pausa.

SOPHIE: Collons, eh? L'infatigable professor Vinyals. Llegint E.P.Thompson a les sis del matí mentre espera la seva filla. No perds ni un moment, eh? Sempre treballant. Planejant un nou llibre? Una nova conferència?

EL PROFESSOR: Sophie. Només vull que parlem. No vull fotre't bronca.

SOPHIE: Doncs potser és el que hauries de fer!

EL PROFESSOR: Vull que parlem, tranquil·lament. Només vull mirar d'entendre—

SOPHIE: Entendre el què? Entendre el què?!

EL PROFESSOR: Sophie, calma't.

SOPHIE: Per una vegada, no intentis entendre.

EL PROFESSOR: Si t'expliques, potser entendre els motius...

SOPHIE: Hòstia, estàs sord. No soc una recerca històrica de les teves. No tens per què saber els motius. No sempre ha de ser tot tan raonable.

EL PROFESSOR: Ja sé que segur que m'equivoco... Si parléssim—

SOPHIE: Mare meva. No vols... no vols discutir, o barallar-te, tot ha de ser parlar, parlar, parlar, raonar. Podríem estar fins demà a la nit parlant, si fos per tu!

EL PROFESSOR: Sí.

SOPHIE: És que... Ni tan sols vols tenir la raó, només parlar i parlar! Collons! És de bojós, això!

EL PROFESSOR: És igual, deixem-ho estar.

EL PROFESSOR *s'aixeca. La SOPHIE també.*

SOPHIE: No, què collons, va, parlem. Va sí, va sí. Vaig molt beguda i també... Vaig molt col·locada. Veus això? Això és el que em queda d'un gram de *speed* que m'he anat fotent aquesta nit. I saps què em passa, quan em foto *speed*? Que tinc ganes de follar-me qualsevol tio que em passi per davant. I no sé per què em passa el que em passa. Només em passa! I punt! Però sí que sé que estic farta de tu, per si et serveix d'alguna cosa.

EL PROFESSOR: Sophie...

SOPHIE: Hòstia, és que ni el meu nom podia ser normal. No em podíeu posar Marta o Marina? M'havíeu de posar Sophie, en honor i memòria de la gran resistent contra els nazis. Soc un puto mausoleu.

I saps què? Algú podria dir ara: «Oh, és una nena petita i mimada a l'edat del *pavo*, cabrejada amb el món, que es vol carregar el pare». Doncs saps què li respondria? Que no soc l'única aquí que s'ha afartat de tu. Que ja n'hi ha una que ha fotut el camp de casa.

Misèria de la teoria? Misèria de vida, la que tenim aquí.

Queda't amb els teus llibres d'història, amb els teus ídols morts i amb la teva puta vida acadèmica, que, de fet, és l'única que tens.

★

GERARD (*al públic*): No hi havia lloc per a la pietat. Alguns homes cridaven unes darreres paraules mentre eren conduïts al prat. «Adeu, amor meu!», va dir un d'ells. Però la més extraordinària va ser la petita escena que van protagonitzar el més gran i el més jove dels presoners.

A partir d'aquest moment, el NOI i MARC BLOCH entren a escena i reproduïxen el que s'està dient.

GERARD (*al públic*): El més jove, de fet, era un nen, tenia setze anys i estava terroritzat amb el que estava a punt de passar. El més gran era baixet i, amb cinquanta-vuit anys, tenia un aire distingit. Portava ulleres rodones i tenia l'aspecte d'un presoner que ha sobreviscut a repetides tortures. Mentre l'escamot amartellava les armes, el nen va gemegar:

NOI: Això farà mal.

MARC BLOCH: No, nano, això no fa mal.

GERARD (*al públic*): L'home gran va confortar-lo. Estenent les mans, va aconseguir agafar les del nen entre les seves.

I, mentre la primera ràfega de metralladora ressonava, va cridar:

MARC BLOCH: *Vive la France!*

GERARD (*al públic*): Així va morir Marc Bloch.

SOPHIE: Hòstia, és horrorós. Sembla una novel·la barata.

GERARD: Exacte. Si fos una ficció i s'anunciés com a ficció, encara. Però això ho he tret d'una web americana d'història.

SOPHIE: Ara ho entenc. És molt ianqui el to del relat. Sembla una pel·li americana dolenta.

GERARD: Sí, però tot i així hi ha dos detalls nous. En primer lloc, que, durant els dies previs, l'havien torturat. He investigat i és cert. Era un dirigent de la resistència de la zona de Lió. Va ser torturat per la Gestapo...

SOPHIE: Hòstia...

GERARD: I l'altre detall que també és molt interessant és que, si t'hi fixes, en realitat aquí no es parla d'un afusellament típic: no hi havia un paredó, els van fer entrar en un prat i, pràcticament d'esquena, mentre caminaven, els anaven matant.

Pausa.

SOPHIE: Saps que George Orwell va haver d'assistir a una execució?³

³ En el muntatge original de l'obra, Pau Roca proposava que l'actor que feia de professor fes de condemnat en aquest relat, acompanyant l'escena, mentre parla la Sophie. Altre cop, només és una opció possible, però em sembla interessant el joc constant dels actors que interpreten diversos personatges en diferents moments temporals.

El condemnat caminava cap a la forca. En un moment donat, es va aturar. Va desviar el seu camí per evitar un bassal d'aigua.

Orwell explicava que aquell home no s'estava morint: que tots els òrgans del seu cos funcionaven; els intestins digerien els aliments, la pell es renovava, les ungles creixien, els teixits es formaven. Tot allò treballava sense sentit. Les seves ungles encara creixerien quan l'home es trobés sobre la plataforma, quan caigués amb una dècima de segon de vida per endavant. El seu cervell encara recordava, preveia, raonava... Sí, fins i tot raonava sobre els bassals.

I, en dos minuts, després d'un cop sec, ja no hi seria; una ment menys, un món menys.

GERARD: Te n'adones? Esperar la teva mort. Quan veus els vídeos que es penjen avui dia, amb tota aquella pobra gent que executen... Saber que, al cap de vint minuts, ja no hi seràs. No existiràs. Què deus pensar? De veritat que no hi ha res a fer? T'has de resignar a morir? Suposo que és això el que passa, que et resignes a morir.

SOPHIE: Hi ha gent que opina que als condemnats a mort els tapen els ulls com a senyal de respecte. Jo crec que no. Ho fan perquè els botxins no s'hagin d'enfrontar amb la seva mirada quan els estan a punt de matar.

Pausa.

GERARD: Quins temes més alegres, no?

Pausa.

GERARD: Escolta, estava pensant una cosa.

SOPHIE: Què?

GERARD: Només si et ve de gust.

SOPHIE: Dignes! Quin misteri.

GERARD: Havia pensat que, si et venia de gust, aquest cap de setmana podríem fer un *plan* amb uns amics meus. Són dues parelles, els meus millors amics, de fet.

Pausa.

GERARD: Seria anar a fer un dinar de puta mare.

SOPHIE: Ja... és que... em fa...

GERARD: És igual, et fa mandra, no?

SOPHIE: No—

GERARD: No passa res, era una idea.

SOPHIE: Segur?

GERARD: Clar, dona, això només si ens ve de gust. Algun dia.

★

EL PROFESSOR: Us vull parlar d'una pel·lícula: *Vals amb Bashir*. Algú l'ha vista? No? Doncs us la recomano. És una excel·lent aproximació a la memòria, a partir dels records d'un soldat israelià, sobre les matances de Sabra i Xatilla, durant la guerra del Líban, l'any 1982. El protagonista recorda, de manera bastant confusa i turmentada, la seva experiència a la guerra.

En el film, es parla d'un experiment que es va fer sobre la memòria: a un grup de persones se'ls va ensenyar deu imatges diferents de la seva infantesa: nou eren reals i una era falsa. Una imatge de la persona havia estat afegida a un fons, a un parc d'atraccions que mai havia visitat. El vuitanta per cent, el vuitanta per cent, s'hi van reconèixer, van prendre la foto falsa com a real. I no només això, quan els investigadors els van demanar més explicacions, van començar a construir tot un record, un relat ple de detalls; recordaven aquell dia amb els pares, visitant les atraccions. Recordaven una experiència fabricada, amb una coherència absoluta.

La memòria és dinàmica, està viva. Si hi ha forats en els records, la memòria els omple amb coses que potser no han passat mai.

Això és important saber-ho quan parlem amb testimonis directes d'un fet. Perquè un fet concret mai és descrit de manera idèntica per tots els observadors. Això vol dir que els testimonis no serveixen per a una recerca històrica? No, i tant que serveixen. Però el seu valor rau sobretot en la seva percepció davant dels fets, per la seva implicació directa, més que per la dada concreta que puguin aportar. Marc Bloch encara afegeix: el testimoni és valuós pel que ens dona a entendre, sense que ho hagi volgut dir.

I no ens oblidem del silenci. De fet, no el subestimem: el silenci pot ser tan revelador com un fet revelat.

La memòria i la història, per tant, són dues eines per il·luminar el passat, per això poden treballar plegades.

Recordeu que els actes humans, les consciències de les persones, no funcionen com l'engranatge d'un rellotge. I que, sovint, les raons que ens guien no tenen per què ser raonables.

Moltes gràcies, i fins a la propera.

Pausa.

EL PROFESSOR: Gerard, tens un moment?

GERARD: Sí.

EL PROFESSOR: Què? Com portes la recerca?

GERARD: Ah. Bé. Potser podria anar millor. Hi ha un relat com canònic sobre la mort de Bloch, d'un tal Georges Altman.

I, no sé, trobo que explica d'una manera bastant èpica el seu final.

EL PROFESSOR: I què en penses?

GERARD: Home, em grinyola, no m'acaba d'encaixar.

EL PROFESSOR: Bé. Interessant.

GERARD: És com si l'Altman aquest hagués fet més bonic el final, més heroic. I em pregunto: per què? quina necessitat tenia de fer-ho?

EL PROFESSOR: És una molt bona pregunta, que no sé si té resposta.

GERARD: És que allò no va ser un afusellament, allò va ser una matança.

EL PROFESSOR: El matís està bé. Les paraules no són innocents.

Pausa.

GERARD: Ara estic intentant trobar relats alternatius, que no es basin en el que va escriure Georges Altman.

EL PROFESSOR: Tranquil. Segur que ho trobaràs.

GERARD: Aviam.

Pausa.

EL PROFESSOR: I què? Com va amb la Sophie?

GERARD: ...

EL PROFESSOR: No t'espantis.

GERARD: No, és que m'ha sorprès.

EL PROFESSOR: Ja, t'entenc. Crec que t'aprecia molt, saps?

GERARD: Sí?

EL PROFESSOR: Sí. Segur.

GERARD: Gràcies.

EL PROFESSOR: Perquè no és habitual que m'escrigui, saps? I l'altre dia em va dir que coneixia un noi, que era alumne meu, i que eres tu. Em va dir que valies molt.

GERARD: Jo no li he dit res, eh? No vull que—

EL PROFESSOR: No, no, i tant, ja t'entenc. Em va dir que et cuidés.

GERARD: És una noia molt maca.

EL PROFESSOR: Ja ho sé.

Pausa.

EL PROFESSOR: Cuida-me-la, d'acord?

GERARD: Clar. I tant.

Pausa.

EL PROFESSOR: Bé...

GERARD: Sí, jo...

EL PROFESSOR: Sí.

Els dos homes se separen. EL PROFESSOR es frena.

EL PROFESSOR: Gerard, et deixo la meva targeta, així tens el meu telèfon. Per si tens algun dubte amb la recerca.

GERARD: Clar, gràcies.

EL PROFESSOR: Hi ha... hi ha un monument a les víctimes de la matança, allà on va morir Bloch. Busca una foto i dona-li una ullada.

GERARD: D'acord, gràcies.

EL PROFESSOR: A vostè.

★

En GERARD mostra la targeta del professor al públic i la guarda en una butxaca. Es projecta una fotografia del monument als morts.

GERARD (*al públic*): Aquesta és la fotografia del monument als morts de Saint-Didier-de-Formans. Saint-Didier és el poble més proper al lloc de les execucions. L'he trobada a la Viquipèdia, per cert. I l'he estat observant. Aquí diu: «El 16 de juny del 1944, en aquest lloc, trenta patriotes foren covardament assassinats pels alemanys». M'he fixat en els noms, perquè al costat hi posa les seves edats. Aquí hi ha Marc Bloch, que, per cert, tenia cinquanta-set anys, no cinquanta-vuit. Feia anys al juliol, però això només és un detall. He mirat la resta de morts i no n'hi ha cap de setze anys! Tot i que aquí hi ha un tal Joseph Chwalski que en tenia dinou. Podria ser aquest el noi de setze anys que surt en el relat de Georges Altman? Potser semblava més jove del que era... Llavors m'he adonat que, just a sota, hi ha una línia on hi diu «desconeguts» i apareixen quatre números, que vol dir que quatre de les víctimes són anònimes, no es

van poder identificar. Aleshores potser un d'aquests és el noi de setze anys?

Miro tots aquests noms, i números, i penso que cada un d'ells tenia la seva història, la seva vida. Ara només són això, un nom o un... Qui era Francis Davso? O Marcel Clouet? O el número 20? Feien doble nus quan es cordaven les sabates? Com dissimulaven, quan no entenien un acudit, per por de quedar com uns imbècils?

Les seves vides eren com les nostres i un bon dia...

Pausa.

GERARD: Hòstia puta! Finalment he trobat un detall clau. Era a dalt a la dreta! Posa: «Dos d'entre ells, Charles Perrin i Jean Crespo, van escapar miraculosament de la mort».

Aleshores sí que hi va haver testimonis. Per fi!

Jean Crespo no va deixar quasi cap rastre. De fet, va morir poc temps després a causa de les ferides rebudes. En canvi, Charles Perrin, Charles Perrin, sí que va parlar.

SOPHIE: Hem de parlar.

Pausa.

GERARD: Sí, el missatge que m'has enviat...

SOPHIE: No vull que em vegis *així*.

GERARD: Així com?

SOPHIE: *Així*.

GERARD: Així també m'agrada.

Pausa.

SOPHIE: Ahir vaig quedar amb la Maria. Recordes? La meua amiga, la vas conèixer al bar, aquella primera nit que vam acabar a casa teva.

GERARD: Sí, sí.

SOPHIE: Res, vam estar fent unes cerveses. Em va estar explicant la seva vida. A la tia li va prou bé. Ah, i s'ha mudat a viure amb el nòvio.

GERARD: Ah, molt bé.

SOPHIE: Després vam parlar de mi. Vaig haver de fer l'habitual exercici d'honestedat personal, repassant els darrers mesos, i reconèixer que no sé molt bé què fer amb la meua vida. Tinc ganes de solucionar les coses amb mon pare, però no sé com... No sé si fotre el camp un temps. Soc un desastre.

GERARD: *Bueno*, fas el que pots. Com tothom.

SOPHIE: Ja.

Pausa.

GERARD: Sophie, mira'm.

SOPHIE: En un moment donat, li vaig parlar de tu, de passada. Res, suposo que li vaig dir que eres molt maco, que eres una persona que valia la pena. Aleshores ella em va mirar amb aquell somriure que ja sé què vol dir i em va preguntar: «Què, això vol dir que us esteu veient?».

Pausa.

SOPHIE: I li vaig dir que no. Que ens havíem tornat a trobar
algun dia al bar i havíem xerrat, però res més.

Pausa.

GERARD: *Bueno.*

SOPHIE: Què?

GERARD: No, no, res. Intuïa que això podia passar.

Pausa.

SOPHIE: Em sap greu.

GERARD: Ja. És igual. És com et sents. No hi pots fer res. No hi
ha res a fer.

Pausa.

SOPHIE: I ara què?

GERARD: I... no sé, tens una idea de per què creus que no l'hi
vas poder dir?

SOPHIE: Crec que... Sento... De vegades, penso que estic bé. De
vegades, no veig les coses clares. Crec que... crec que no ho
veig clar.

GERARD: No ho veus clar...

SOPHIE: ...

GERARD: Però hi ha alguna raó...

SOPHIE: No ho veig clar.

Pausa.

GERARD: El teu pare em va dir que li havies parlat de mi.

SOPHIE: Espero que no et molestés.

GERARD: Em va sorprendre.

SOPHIE: Crec que tu i ell us entendríeu molt bé.

Pausa.

GERARD: *Bueno.*

Pausa.

GERARD: Saps?

SOPHIE: Què?

GERARD: Al final, no m'has dibuixat.

★

EL PROFESSOR: Hola.

SOPHIE: Hola.

EL PROFESSOR: Com va?

SOPHIE: Bé. Tu?

EL PROFESSOR: Bé, bé, gràcies.

SOPHIE: Vens gaire sovint per aquest bar?

EL PROFESSOR: Eh... No, no, però unes alumnes que tinc m'han dit que estava bé i... està bé, no?

SOPHIE: Sí.

EL PROFESSOR: Què voldràs?

SOPHIE: Una cervesa.

EL PROFESSOR: Perfecte! Jo també.

EL PROFESSOR *agafa dues cerveses.*

EL PROFESSOR: Gràcies per haver volgut quedar.

SOPHIE: No cal.

EL PROFESSOR: Tenia ganes que ens veiéssim i xerréssim.

SOPHIE: Jo també.

Pausa.

EL PROFESSOR: Sophie, m'agradaria—

SOPHIE: Em sap greu, pare. Em sap greu. Sé que moltes vegades no t'he posat les coses fàcils i avui...

En GERARD entra al bar.

SOPHIE: Gerard...

GERARD: Sophie. Què... què tal?

SOPHIE: Què hi fas aquí?

GERARD: *Bueno*, jo no sabia... Jo havia quedat amb ton pare.

SOPHIE: Què?

EL PROFESSOR: Sí, he estat jo.

SOPHIE: Què?

EL PROFESSOR: He... he pensat que, ja que fa temps que... que no ens vèiem, que et faria gràcia que ell... que potser estaria bé que també vingués.

SOPHIE: Què estàs dient?

EL PROFESSOR: Bé, ja que sou... que us enteneu, no? He pensat que et vindria de gust, que et sentiries més còmoda.

Pausa.

SOPHIE: No m'ho puc creure. Saps el que més em fot?

EL PROFESSOR: Sophie...

SOPHIE: No el fet que no tinguis els pebrots de quedar a soles

amb la teva filla, sinó que ara et justificuis dient que ho has fet per mi, això d'avisar en Gerard, quan ets tu el que no t'atreveixes a enfrontar-te a mi.

GERARD: Jo...

EL PROFESSOR: Em pensava que...

SOPHIE: No tens ni idea de com és la meva vida, per què presposes coses? Que tonta que soc. Adeu, Gerard.

La SOPHIE se'n va.

EL PROFESSOR: Suposo que ja no esteu junts, no?

GERARD: ...

EL PROFESSOR: Em sap greu. Perdona.

GERARD: Em pensava que veníem a parlar del meu treball.

EL PROFESSOR: Vols prendre't la seva cervesa? Ni l'ha tocada.

GERARD: No, me'n vaig.

EL PROFESSOR: Gerard. Queda't. Una estona, si us plau.

GERARD: Hòstia, disculpa, però ets un desastre! No m'hi vull ficar, però et complices la vida de collons.

EL PROFESSOR: L'altre dia estava llegint Miguel de Unamuno.

I jo pensava que, tot i haver recolzat inicialment el bàndol nacional durant la Guerra Civil, Unamuno finalment va tenir la valentia d'enfrontar-se als feixistes, quan Millán-Astray va cridar «¡Viva la muerte!» a la universitat.

GERARD: I tant.

EL PROFESSOR: Jo no tinc ni la valentia de parlar amb la meva filla en un bar.

GERARD: Home, la teva filla, depèn de com, pot arribar a fer bastanta més por que Millán-Astray.

Pausa.

EL PROFESSOR: Així que ho heu deixat.

GERARD: Sí, suposo. Sí. *Bueno*, ella. Tampoc feia tant de temps que estàvem junts. A mi m'agradava. No sé.

EL PROFESSOR: Em sap greu.

Pausa.

EL PROFESSOR: Gerard, m'estic morint.

GERARD: Hòstia.

EL PROFESSOR: Tinc càncer... Tinc poc temps. Aquest curs l'acabo, però no crec que arribi al pròxim.

GERARD: Hòstia, hòstia... La Sophie ho sap?

EL PROFESSOR: No. No l'hi diguis, si us plau.

GERARD: D'acord.

EL PROFESSOR: Vull ser jo. L'hi vull dir, però haig de ser jo. Ens ho dec a tots dos.

GERARD: ...

EL PROFESSOR: Ho he intentat, eh? Et juro que ho he intentat. Ho he intentat. No ho he sabut fer millor.

Pausa.

GERARD: I... segur que no hi ha res a fer amb el diagnòstic? Vull dir, no pots provar... No sé, ja se sap... tant?

Pausa.

EL PROFESSOR: Ara que ja m'he fet a la idea, penso que és millor dinyar-la, perquè, vistes les generacions que pugem a la facultat, el nivell al que estem arribant... No, no, crec que és millor morir-me i no assistir a la defunció de la universitat.

Pausa.

EL PROFESSOR: És igual, Gerard. *¡Venceremos!*

Brinden. Fosc.

★

Foscor.

GERARD: Per què? Per què?

Pausa.

MARC BLOCH: Aquesta és la pregunta que sempre ens hem fet els historiadors.

GERARD: Hola?

MARC BLOCH: Hola.

GERARD: Hola.

MARC BLOCH: Hola.

GERARD: Amb qui parlo?

MARC BLOCH: Em dic Bloch, Marc Bloch. *Enchanté.*

MARC BLOCH *encén una llanterna. Enfoca enfront dels dos personatges, a uns metres hi ha la SOPHIE. Els mira sense mirar-los, absent.*

MARC BLOCH: És ella?

GERARD: Sí.

MARC BLOCH *es mou una mica cap a l'esquerra o la dreta.*

MARC BLOCH: I ara?

GERARD: També.

MARC BLOCH: I, malgrat això, ja no veiem el mateix. Mira, ja no veiem la seva mà dreta. I fixa't, les ombres que projecta canvien. De fet, les ombres canvien a cada instant, res no està fix. Dimonis, però si jo el que vull és veure-la tota ella! El conjunt: entendre! I mira, posem que ens apropem a ella. Amb una mica de sort, podrem sentir l'olor del seu perfum.

Tots dos s'hi han apropat.

GERARD: Vostè també sent el perfum?

MARC BLOCH: Sí.

GERARD: Alguna vegada, caminant pel carrer, va sentir el perfum de la dona que estimava?

MARC BLOCH: Clar.

GERARD: És estrany, no?

MARC BLOCH: És poderós.

GERARD: Olorar aquell perfum em fa pensar que torno a estar amb ella. Forma part de la nostra intimitat. Ningú més l'hauria de portar.

MARC BLOCH: Mira! Ara li podem veure molt més clarament el rostre, però definitivament ens estem perdent la major part del seu cos; i la llum és més dura. Fins i tot li molesta als ulls.

I si donem la volta, veurem la part que no vèiem d'ella fa un moment. (*Ho fan.*) *Oh là là.* Merda! I el que estàvem veient?

Pausa. MARC BLOCH *apaga la llanterna.* *Foscor.*

MARC BLOCH: Puc arribar a tants llocs com camins hi hagi.

GERARD: Qui ho diu això?

Pausa.

GERARD: Marc?

MARC BLOCH: *Alicia en terra de meravelles.*

★

CHARLES PERRIN (*al públic*): Em dic Charles Perrin, soc un dels dos únics supervivents de la matança de Saint-Didier. I avui, finalment, tres anys després, em dispo a narrar els fets ocorreguts la nit del 16 de juny del 1944.

El clima és xafogós; avisa tempesta. Aviat la pluja, una pluja fina, comença a caure. Seguim una ruta força complicada. Els alemanys són cautelosos. Des del meu lloc, a través de l'obertura del darrere del camió, puc veure una mica del paisatge que ens acompanya en el nostre viatge final.

Després d'una estona conduint, el camió s'atura. El vehicle que ens segueix frena cent metres enrere. Els seus ocupants baixen; una part d'ells pren posició a la carretera. Els del nostre camió també baixen. Les ordres circulen. Finalment, els alemanys fan un senyal a Clouet, així com a dos o tres més dels nostres companys, perquè baixin. Els treuen les manilles i els fan avançar cap a la part davantera del vehicle. No veuré res de l'escena que s'hi desenvoluparà, i que tots nosaltres esperem sense fanfarroneria, però amb coratge i dignitat. Segueixo assegut, amb Valbonne als meus genolls.

Davant nostre, Adam, un company cec, s'ha aixecat i espera el seu torn.

És aleshores que Marc Bloch diu, tranquil·lament: «La part bona d'això és que no tens temps per patir». Una ràfega esclata de cop, rere la meua esquena. Marcel Clouet i els seus companys s'estan morint.

Passen un o dos minuts, llavors un altre grup surt del camió. Un dels integrants és Adam, que, mentre marxa, diu: «Adeu, amor meu, no et veuré mai més».

I és el nostre torn. Baixo del vehicle amb Valbonne i dos més, Davso entre ells. Els alemanys ens treuen les manilles i ens fan avançar. Davso, que és al meu costat, em diu: «I si ho intentem?».

Ai! Tinc un canó de metrallera enganxada al ventre; cent metres enrere hi ha quatre alemanys al costat del seu vehicle apuntant-nos i, cent metres endavant, els altres quatre es troben en la mateixa posició. A cada costat de la carretera, un mur de vegetació espessa. De seguida m'adono que ni tan sols tindrè la possibilitat i la satisfacció d'estrangular l'alemany que tinc davant. És inútil, per tant, d'insistir. Cal encarar la mort amb calma i dignitat.

Davso i un altre company són portats cap a la part davantera del vehicle, on hi ha l'entrada del prat, que serveix de camp d'execució.

Passen uns quants segons. De cop, es produeix un moment de confusió. Els alemanys criden paraules que no entenc. Comencen a disparar, però semblen sorpresos; un dels botxins deixa ràpidament l'entrada del prat i, seguint el camí entre el camió i la vegetació, dispara com un boig.

Els alemanys que ens vigilen no ens treuen els ulls de sobre. No tinc clar què està passant. Més tard comprendré que Davso ho ha intentat. Entrant al prat, s'ha tret ràpidament la jaqueta i l'ha llançada sobre un dels seus assassins i s'ha posat a córrer. Llàstima. El seu acte de coratge serà en va. Després de córrer més de cent metres, ha xocat contra el filat que tanca el prat i allà li han impactat els projectils de les quatre metralletes que disparen sense parar cap a la seva direcció.

Sento una calma que em sorprèn a mi mateix. Valbonne també està calmat. Li dic: «És dur haver de marxar sense haver vist el dia de l'alliberament de França». Em respon: «Bah! Els companys el veuran i ens venjaran».

Llavors és el nostre torn. Fem unes passes i travessem l'entrada del prat. Veig a banda i banda de l'entrada els quatre assassins. Entre ells, el suboficial alemany; una bèstia. Veig, també, alineats, els cossos dels companys que ens han precedit. Avancem uns quants metres i aleshores sento un impacte violent a l'esquena. Caic cap endavant, sobre el ventre, el braç dret plegat sota el cap, que està lleugerament girat cap a l'esquerra.

Immediatament m'adono que encara soc viu i, sens dubte, no estic greument ferit perquè encara conservo tots els meus reflexos. Em faig el mort. No em fa mal, almenys de moment, i confio, esperançat, que els assassins ens abandonaran sobre el terreny.

Les ràfegues de trets continuen intermitentment, a mesura que els altres detinguts entren de dos en dos al tràgic prat.

Amb el cap lleugerament girat cap al costat, veig davant meu, amb l'ull esquerre, un petit espai on, sobre l'herba verda, s'agita frenèticament la mà dreta de Valbonne, que no ha mort a l'acte i es convulsiona sense parar.

Sento diversos companys que criden, en caure: «Adeu, mare», «Adeu, amor meu», «Vive la France». Més tard sabré que és Marc Bloch qui ho diu.

Les ràfegues s'han aturat. Tinc esperança. No per gaire temps. Aviat les reprenen. El so ja no és exactament el mateix, sembla distant al principi, després s'acosta cada vegada més. Comprenc que els nostres assassins passen darrere de cadascun de nosaltres per donar-nos el cop de gràcia. Aquesta vegada ja no hi ha cap esperança, sento que l'últim instant ha arribat.

Al cap de poc temps, un cop terrible al cap; tinc la sensació d'eivar-me bruscament a uns metres del terra i després descendir lentament. Veig ràpidament els meus estimats: ma mare, la meva dona, el meu fill. Després, el no-res. Un brunzit a l'oïda. Sorolls que no puc identificar. Un so que es va amplificant. Paraules que no entenc. Sento com si estigués enmig d'una tempesta brutal. No veig res, probablement estic cec. Què serà de mi, sol, al prat?

A poc a poc el so va disminuint, sembla allunyar-se. Aleshores me n'adono: el so? És el soroll del motor, del camió que marxa. No estic mort, doncs. Però no em moc. Torna a brillar l'esperança per mi; els alemanys han marxat sense enterrar-nos.

Ja fa cinc minuts que no sento més sorolls. Veient les meves forces minvar, decideixo girar el cap; hi veig clar. De

nou, puc distingir l'herba verda amb el meu ull esquerre. La mà dreta, plegada contra el meu cap, estava enganxada al front amb la sang, això és el que m'encegava.

Em sento completament lúcid. Decideixo no esperar més. Passi el que passi. Redreço el cap.

★

EL PROFESSOR (*al públic*): Vosaltres creieu que si estiguéssiu en una trinxera, en plena guerra, us vindria de gust escriure un llibre? Wittgenstein, filòsof d'origen austríac, ho va fer; en una trinxera de la Primera Guerra Mundial, va escriure un llibre que portava per títol: *Tractatus logico-philosophicus*. Si ja és prou meritori escriure en una trinxera, amb un títol com aquest, calculeu.

Allà deia que tenir una resposta adequada a un problema no vol dir que no hi hagi altres respostes possibles.

Amics, amigues, els historiadors no solucionem problemes, només podem aclarir-ne; som tots nosaltres, la societat en el seu conjunt, qui hem de responsabilitzar-nos i prendre les decisions.

Desconfieu sempre d'una història tancada, que alligona. Desconfieu sempre d'algú que tingui totes les respostes.

I no tingueu por. No tingueu por. La imaginació també és necessària per a la història, per construir les possibilitats del passat. I no tingueu por, perquè sabem que les afirmacions que fem avui sempre poden ser qüestionades o

modificades. I accepteu els errors; és un exercici d'honestetat brutal amb un mateix.

Preneu decisions! Trieu! Equivoqueu-vos i rectifiqueu! I, si un cop intentat tot, no trobeu la resposta, no passa res: accepteu el silenci. Confesseu-ho sense vergonya. No sempre tindrem respostes per a tot.

En el pitjor dels casos, sempre ens quedarà el consol de pensar que la història, si més no, és distreta, no?

Davant la immensa i confusa realitat, la història il·lumina el passat, per comprendre'l i per mostrar-nos-en les possibilitats: admirables, inquietants, avorrides o excepcionals. És a partir d'elles que podem pensar les possibilitats del present i del futur. I aquestes possibilitats són les que inviten al compromís humà.

Volia acabar la classe llegint-vos un petit fragment d'una crònica de Gaziel, el corresponçal que *La Vanguardia* va enviar a cobrir la Primera Guerra Mundial, ara fa cent anys, precisament: «De todas las escenas rudas, deprimentes o calamitosas que he visto o sufrido, no quedará nada, absolutamente nada, a través de los años. Todo el detalle de la actividad naufragará en el tiempo. Ni memoria quedará, de esos campesinos que yo vi errantes y hambrientos, sin patria, sin hogar y sin nada, tratados peor que las bestias. Cuatro fórmulas breves y cómodas resumirán para los hombres del mañana el inmenso dolor de nuestros días».

Lluitem contra el seu oblit.

Pausa.

EL PROFESSOR (*al públic*): Lluiteu contra el seu oblit.

Aquesta és una història possible. N'hi ha d'altres. Però aquesta és la que jo estimo.

Amics meus. I amigues... Moltes gràcies a tots. Gràcies per haver assistit a aquest curs.

★

En un tanatori.

GERARD: Guapa!

SOPHIE: Gerard.

GERARD: Ei...

SOPHIE: Gràcies per venir.

GERARD: Què dius? Gràcies a tu per avisar-me.

SOPHIE: Al meu pare li hauria fet il·lusió.

GERARD: Gràcies. Quan va passar? Com ha sigut?

Pausa.

SOPHIE: Jo estava de viatge, Gerard. Ho he sabut fa res. Ha estat un caos. No n'havia dit res a ningú. No me n'havia dit res...

GERARD: Què dius? Hòstia, em sap greu.

SOPHIE: Quina merda. Quina merda.

GERARD: Ei, Sophie, escolta'm: el teu pare t'estimava. Molt.

La SOPHIE busca una cosa que té a la butxaca. És un sobre.

SOPHIE: El meu pare va deixar això al seu despatx. Per a tu.

GERARD: ...

SOPHIE: Ja et vaig dir que us entendríeu molt. Com va acabar la teva investigació sobre la mort de Bloch?

GERARD: No t'atabalaré amb les meves tonteries ara.

SOPHIE: No, m'interessa, si us plau.

GERARD: *Bueno...* crec que mai aconseguiré saber què va passar realment. Te'n recordes de Charles Perrin? Va ser un dels dos supervivents de la matança. Doncs va escriure un relat. Ell també afirma que va ser Bloch qui va dir «Vive la France», però Perrin escriu això tres anys després dels fets, quan Altman ja havia publicat la seva versió... No sé, era de nit, plovia, estava ferit, tirat al terra; m'imagino el caos i la tensió del moment... Sincerament, crec que no ho podia saber. Crec que, inconscientment, va incorporar aquest detall de la versió d'Altman dins del seu relat dels fets—

De cop, la SOPHIE l'abraça molt fort. Al cap d'un moment, el noi olora intensament els seus cabells.

GERARD: No saps com trobava a faltar la teva olor.

Pausa.

SOPHIE: *Joder.* M'agradaria que fossis tu qui estigués al meu costat avui.

Pausa.

GERARD: Vinga va, anem a dins. Vols que seguei amb tu?

SOPHIE: Estic acompanyada.

GERARD: Ah, d'acord, d'acord.

SOPHIE: Ens veiem?

GERARD: Sí, sí, clar.

En GERARD es manté a l'última fila durant la cerimònia, la SOPHIE a la primera. Comença a sonar Girl from the North Country, la versió de Dylan i Cash. Després, la cançó va desapareixent.

GERARD (*al públic*): Una de les coses més tristes que passen avui dia quan algú es mor és que l'has d'esborrar de l'agenda del teu mòbil.

És un acte tan absolutament prosaic.

Esborrar algú.

En GERARD obre el sobre; treu un full manuscrit del seu interior.

GERARD (*al públic*): Dins del sobre hi havia escrita una reflexió d'Étienne Bloch, fill de Marc Bloch, en relació amb la mort del seu pare: «Vull parlar-vos d'un detall de l'execució de Marc Bloch, el meu pare, que aparentment no té cap conseqüència. Intento, no obstant, tombar definitivament una llegenda. Georges Altman va escriure al pròleg de *L'estranynya derrotada*: "Marc Bloch va caure el primer, cridant 'Vive la France!'"».

No en tenia ni idea.

És possible que alguns d'ells cridessin. El que està clar és que el supervivent no podia imputar els crits que hauria sentit.

L'èxit de la llegenda que envolta l'execució de Marc Bloch és reveladora per la força de certs clixés.

Creiem afegir un darrer gest a la glòria d'un home quan li atribuïm paraules tan magnífics com un «Vive la France».

És que una mort anònima, sense cap frase grandiloqüent al final, fa perdre a Marc Bloch la seva grandesa? (*Encara al públic:*) Fi.

Fosc.

hISTÒRIA es va estrenar a la Sala Beckett el 20 de gener del 2016 amb el repartiment següent: Pau Roca / Enric Cambray, Miquel Gelabert i Vicky Luengo.

Direcció: Pau Roca

Dramatúrgia: Jan Vilanova Claudín

Espai: Paula Bosch

Vestuari: Silvia Delagneau

Il·luminació: Ignasi Bosch

Moviment: Patrícia Bargalló

Música: Pablo Miranda i Txume Viader

Vídeo: Paula Bosch

Ajudantes de direcció: Isis Martín i Patrícia Bargalló

Producció: Sixto Paz Produccions

Producció executiva: David Costa i Adriana Nadal

Agraïments: La Perla 29, Pilar Mir, Anna Cuscó, Luis Martí, Alberto Barberà, Toni Ramoneda, Joan Meseguer, Andreu Mayayo, Ricard Vinyes, Pilar Nadal, Marcel Vilarós, Teatre de l'Enjòlit i Eugenio Szwarczer

Una amistat possible

Jan Vilanova Claudín

CONFLICTE

Només han passat dos anys de l'estrena d'*hISTÒRIA* i, en tornar-la a llegir, m'han vingut ganes de reescriure-la. Suposo que aquest és un impuls habitual davant de qualsevol creació pròpia, passat un cert temps. Però també sé que, si ho fes, l'obra perdria gran part del seu valor, o potser tot; aquella part indesxifrable que fa que un text sigui especial, únic.

Soc molt conscient que part de la màgia d'*hISTÒRIA* radica en les condicions singulars que van fer que conegués la llum: disposava de molt poc temps d'escriptura i no tenia ni idea de la trama que tindria l'obra. Només tenia una consigna clara d'inici: no fer concessions al dubte, anar al gra, sense donar-me gaire marge per reflexionar sobre si una decisió era l'adequada o no; la data d'entrega m'hi obligava. Suposo que així eliminava una de les grans condemnes del perfeccionista: preguntar-me si allò escrit era el millor que podia arribar a ser.

Com a company d'aventura, tenia un petit pòstic de color groc enganxat a la pantalla de l'ordinador on deia: «El teatre és conflicte!». A partir del conflicte, afegiria, arriba l'emoció. Aquest és el teatre que jo estimo.

hISTÒRIA va ser molt fàcil d'escriure. Molt. Que no serveixi de precedent. No sé si em tornarà a passar. No sé per què va passar. Però va ser així. I, quan ara recordo el poc temps que tenia abans de començar els assajos, sumat a l'estat absolutament embrionari de la idea de l'obra, em sembla increïble el resultat. Tenia, però, una idea, persistent des de feia mesos: escriure un homenatge a la història. Sortosament, just aleshores llegia *Apologia de la història*, de Marc Bloch, i tenia la intuïció que ell em podria acompanyar en aquesta peripècia. No sabia gaire més. Tanmateix, hi havia una convicció profunda: tenia quelcom per explicar. Sentia aquesta força dins meu i de vegades és bonic escoltar-se i actuar sense pensar gaire.

Per sort, a més, no vaig fer gaire cas a una pregunta que de tant en tant venia de visita: a qui li pot interessar un homenatge a la història en forma d'obra teatral?

HISTÒRIA I TEATRE

Perquè acceptem-ho: per a molta gent, la història és avorrida; és molt avorrida. Una successió de dates, noms de reis i batalles inacabable. Una d'aquelles assignatures tedioses a l'escola que tothom ha oblidat en fer-se gran. Ho entenc perfectament.

Ara bé, i si, com deia Marc Bloch, l'objecte d'estudi de la història no fos el passat, entès com aquesta acumulació de dades, sinó les persones que el van habitar? Aleshores les possibilitats serien infinites.

Admeto, no obstant, que no deixa de fer por la immensitat del paisatge que s'obre davant nostre amb aquesta perspectiva. Però la infinitat de l'experiència humana, amb les seves contradiccions —les llums, les ombres i els anhels de cadascun de nosaltres—, és la que defineix, al meu entendre, la nostra humanitat. I és a partir d'una ciència que reconegui aquesta humanitat que la història ens pot acompanyar en l'experiència de viure.

El dramaturg Simon Stephens va dir una vegada que el teatre és una cartografia del comportament humà. Estic absolutament d'acord. Per a mi, aquí rau el nucli de tot plegat: entendre'ns una mica millor a nosaltres mateixos evitant, recordem-ho, el judici.

És precisament des d'aquesta perspectiva que el teatre i la història s'apropen amistosament. És per aquest motiu que els considero els meus companys de viatge.

MEMÒRIA

A qui pot interessar un homenatge a la història? Abans he comentat que aquesta pregunta m'acompanyava de forma discreta però inquietant al llarg de l'escriptura. Doncs bé, precisament

fou aquesta particularitat de l'obra la que va agradar a tanta gent. Potser aquest és un bon exemple per rendir-nos definitivament a l'evidència que és impossible determinar què pot, o no, interessar al públic quan va al teatre. Però aquesta és una altra qüestió.

El cas és que, de la mà de la història, un altre concepte apareixia constantment en els comentaris de la gent i de les crítiques: aquesta obra era una forma de recordar el passat a través de la memòria.

En els darrers anys, és indiscutible el sorgiment de la memòria com un element d'interès per part de la nostra societat i les del seu entorn. S'ha discutit molt sobre els motius d'aquest interès; possiblement la desaparició de la memòria directa dels grans horrors del segle xx hi té a veure en gran mesura.

No era, tanmateix, una idea conscient que m'acompanyés en el procés d'escriptura. Reconec que, per a mi, el concepte de memòria ha estat confús durant molt temps. Possiblement per la diferent terminologia per referir-s'hi dels acadèmics i per la seva proximitat amb la història. Però, en realitat, són dues eines diferents que ens ajuden a entendre el passat: la història és una ciència i, com a tal, una estratègia de coneixement que ens permet comprendre a partir d'arguments. En canvi, la memòria és, fonamentalment, un relat. Un relat que no es pot deslligar d'una moral ni d'una ètica i en el qual, com en el cas de la ficció —i a diferència de la història—, la coherència sovint és més important que la veritat. Però endinsar-me en aquesta

qüestió apassionant escapa de les possibilitats d'aquest escrit. En tot cas, m'agradaria assenyalar alguns conceptes lligats a la idea de memòria que apareixen a *HISTÒRIA*.

En primer lloc, el concepte de *memòria ferida* que proposava Paul Ricœur. Sovint, la memòria, el relat dels fets del passat, es construeix sobre esdeveniments dolorosos per a la societat que els ha viscut. Concretament, el segle xx és ple d'aquest tipus de memòries. El que resulta interessant d'aquestes ferides és que, si es confronten, si es parlen, poden guarir-se. I, en aquest sentit, altre cop, teatre i història poden tenir un camp de treball mutu molt enriquidor.

En segon lloc, vull insistir contra un dels grans perills que acompanya la memòria, sovint lligada al discurs institucional d'un estat, però no només: que el relat de la memòria sigui sagrat, és a dir, que només pugui ser un de sol, indiscutible. Em sembla absolutament necessari alçar la veu contra aquesta actitud: la memòria ens pertany a tots com a societat i cada generació té el dret de fer-la seva, reelaborar-la i posar-la en qüestió. La memòria és una producció contínua, múltiple; no pot ser patrimoni de ningú. I aquest principi l'hauríem d'aplicar també respecte a aquelles memòries que podem sentir properes a nosaltres.

Finalment, volia parlar del que s'ha anomenat *postmemòria*: el relat d'uns esdeveniments que ens han estat transmesos, que no hem viscut directament, però que formen una part integral de la nostra manera de ser i d'entendre el món. De fet, sovint són

fets traumàtics que han marcat de manera directa les nostres famílies i que ens acompanyen de manera inconscient.

És a partir d'aquesta postmemòria que he escrit *hISTÒRIA*. Ara entenc que aquella força interior que m'acompanyava, que m'omplia de convicció els primers dies, té molt a veure amb aquest llegat que he tingut la sort de rebre del meu entorn: dels meus avis i àvies, testimonis directes de molts episodis d'aquella època; del meu pare i la meva mare, que van tenir la sensibilitat de donar-me a conèixer tot de persones singulars, compromeses amb el seu temps, que van viure episodis fonamentals d'aquesta part del segle xx. Gràcies a ells, he pogut explicar quelcom estimat per mi.

Ara bé, què implica aquesta postmemòria? Una realitat inexorable que explicava lúcidament Jorge Semprún poc abans de morir: d'aquí poc, tots els testimonis directes d'aquells fets seran morts.

La memòria directa de la Segona Guerra Mundial i dels seus esdeveniments desapareixerà en qüestió de pocs anys.

ELS SILENCIS I LA FICCIÓ

Aleshores, què ens queda? Quedar-nos de braços plegats? Acceptar el silenci que vindrà?

Davant del pas inexorable del temps, la història podrà apropar-nos a aquelles experiències. Però no només; també la ficció.¹ Ara bé, en aquest cas, sembla existir un conflicte de difícil resolució: com casar aquest estatut de ficció amb l'estatut de veritat —cap a allò estudiat— que té la història? És a dir, és lícita la ficció per apropar-nos i conèixer moments històrics passats? Jo crec que sí; que, de la mateixa manera que la memòria, la ficció té un component moral i ètic que li dona coherència i, per tant, legitimitat. Com dèiem, són eines diferents que il·luminen el passat; no necessàriament des del mateix angle o amb la mateixa intensitat. En darrera instància, no és absurd afirmar que la ficció, des del seu component emotiu i sensorial, pot tenir una capacitat superior per fer-nos sentir allò que mai hem viscut en la nostra pròpia pell.

Crec que Jorge Semprún ho entenia així ja en el seu primer llibre: per poder-nos explicar el seu llarg viatge en tren fins al camp de Buchenwald, va inventar-se un company de viatge; una persona que l'acompanyés en aquell trajecte difícil. El fet de poder conversar amb aquell home, que mai va existir, li va permetre explicar-nos millor la seva experiència vital a nosaltres, que mai vam viure allò.²

En aquesta línia, crec que caldria qüestionar determinades visions sacralitzadores de la memòria, en especial la de l'Holo-

¹ Sense oblidar-nos, lògicament, d'altres formes d'expressió artística.

² Sobre el poder de la ficció i els límits morals del seu exercici, vegeu el cas d'Enric Marco, antic president de l'Amical de Mauthausen, descobert l'any 2005 com un impostor: mai havia estat en un camp de concentració i tanmateix —o potser precisament per això— els seus relats sobre els camps eren commovedors.

caust. Em sembla especialment discutible la idea d'allò inimaginable i que, per tant, no pot ser representat. Per contra, considero que el paper de la ficció és, tot i el risc que comporta, el d'endinsar-se en territoris incòmodes, per més dolorosos que siguin. I també, sobretot, perquè la sacralització de determinats fets històrics ens allunya de la seva comprensió. Cal superar aquesta idea de l'inimaginable i del botxí com a monstre per intentar entendre determinats actes humans; Hannah Arendt ho va explicar quan parlava d'Adolf Eichmann. Potser acceptar aquesta realitat, que tots som humans, víctimes i botxins, sigui el més difícil.

Fins ara parlava del silenci que produeix la mort dels testimonis directes. Crec, però, que hi ha un altre silenci, més profund, que fa més por als historiadors: quan no hi ha testimonis, però tampoc no hi ha fonts, és a dir, el silenci absolut.

Per sort, per a nosaltres, la historiadora Natalie Zemon Davis va proposar una sortida: afrontar els silencis, els *buits* que les fonts no poden respondre. Aventurar possibles camins és una manera de fer història, diu ella: a partir de les fonts que rodegen el silenci, construir un relat a partir d'allò probable i versemblant. És a dir, imaginar també forma part del fet de fer història.

Però Zemon Davis no s'oblida tampoc d'un possible aliat de l'historiador, a qui ella anomena *poeta*, en el sentit aristotèlic del terme. Per ella, el poeta té més llibertat a l'hora d'afrontar i omplir aquests buits, perquè no està sotmès a l'estatut de

veritat. Jo crec que és des d'aquesta impunitat que la ficció pot ajudar a il·luminar el passat.

I sense oblidar mai que, sigui des d'un àmbit o des de l'altre, la mirada que dirigim cap al passat ens diu molt sobre aquell que l'observa, així com també sobre el nostre present.

Una darrera consideració entorn del silenci. El dramaturg Martin Crimp explicava que, per ell, una obra de teatre havia de ser com un iceberg: que poguessis veure'n la punta i que, de la resta, només n'intuïssis la immensitat que es perd en la foscor. Ara potser diré una obvietat, però crec que és important recordar-la: un silenci pot ser d'una eloqüència absoluta.

I aquesta qüestió també ens parla dels límits del que podem arribar a saber, ja sigui sobre el passat o sobre la nostra vida mateixa. És des d'aquesta perspectiva que volia que aparegués davant de l'espectador —i d'en Gerard— el personatge de la Sophie: no sempre podrem saber per què van actuar com van actuar les persones que un dia vam estimar i que van marxar de les nostres vides sense fer gaire soroll.

Creo que és molt humà intentar trobar una lògica més o menys oculta en els esdeveniments per donar sentit a la realitat que ens envolta i, en darrera instància, a la nostra existència. Que els fets puguin passar per decisions arbitràries, absurdes o atzaroses, en el fons, ens espanta. Però a mi m'agrada la ficció i la història que dona espai a aquests silencis.

De fet, cada cop més em pregunto si no són precisament aquests silencis, aquests icebergs, el motor dels historiadors. Potser ja està bé que, per més recerques que es facin, com en les obres de teatre, sempre quedin parts de l'iceberg arrelades en la foscor, perquè són aquestes les que ens motiven a seguir buscant, per comprendre'ns una mica millor.

I precisament, en començar l'escriptura d'*HISTÒRIA*, vaig topar amb un d'aquests icebergs: la mort de Marc Bloch.

LA VISITA DEL PROFESSOR

He de confessar que comparteixo algunes coses amb en Gerard: per exemple, tots dos vam començar la nostra recerca per l'entrada de la Viquipèdia sobre Bloch. Encara no sabia de què aniria l'obra i havia de començar per algun lloc.

Com en Gerard, també em va desconcertar la versió de l'afusellament que explicava Georges Altman. Crec que va ser aleshores quan em vaig adonar que podia ser, curiosament, un episodi fonamental de la vida de Marc Bloch l'element sobre el qual girés tota l'obra. Em va semblar un regal.

Va ser molt emocionant, també, anar descobrint les diverses versions del relat sobre la seva mort. I, com en Gerard, vaig viure una immensa alegria en descobrir, en una fotografia al monument dels afusellats, que hi havia hagut dos supervivents.

Gràcies a un bon amic que viu a Lió, vaig tenir l'oportunitat de rebre fotografies de les declaracions de Charles Perrin. Llegir la narració dels fets escrita a mà pel mateix supervivent em connectava d'una manera especial i misteriosa amb aquell passat. Per la seva banda, el meu amic em contagiava el seu entusiasme mentre passejava per Lió a la recerca de les darreres passes de Bloch. I, mentre ell m'explicava on es trobava l'edifici de la Gestapo on va ser detingut i torturat,³ jo m'imaginava Marc Bloch allà i em preguntava com devien ser els seus darrers dies.

Crec que va ser aleshores quan em vaig adonar que aquest projecte tenia molt, també, de recerca històrica. Modesta, potser sí, però el teatre i la història es barrejaven i precisament per això vaig entendre millor per què estava escrivint aquesta obra: perquè intentava explicar que la història és apassionant.

Recordo ara el dia de l'estrena. Devia ser unes hores abans, jo estava nerviós i m'encarregava de preparar un petit homenatge als trenta afusellats a Saint-Didier-de-Formans que mostraríem al teatre. Es tractava d'un quadre amb les seves fotografies. Mentre les retallava i les enganxava, observava tots els seus rostres, les seves mirades. Va ser aleshores quan em vaig adonar que la quantitat d'esforç dedicat, de nervis i d'assajos —amb un equip meravellós, per cert— m'havia fet oblidar quelcom fonamental: les persones que havien patit aquella història. Havien passat a ser elements abstractes del joc de la dramaturgia. La seva mort, el seu silenci, m'observava des

³ Curiosament, aquell edifici ara és el Museu d'Història de la Resistència i la Deportació.

d'aquelles fotografies. Espero que *HISTÒRIA* serveixi de modest homenatge a tots ells.

Per acabar, confessar que també he tingut la sort de gaudir, com en Gerard, d'un professor d'història excepcional, que em va saber transmetre l'amor cap al seu ofici. Va venir a veure l'obra. Abans de començar, ens vam saludar educadament però amb timidesa. Crec que a tots ens ha passat; que quan ens trobem amb un professor, amb el qual potser hem compartit moltes hores, però en un espai molt concret com és una aula, una sensació de desubicació ens envaeix. Imagino que a un professor li deu passar el mateix.

Va començar la funció. Jo em vaig asseure darrere seu, a poques butaques. Admeto que estava força nerviós per la seva visita: li agradaria?

Només van caler un parell de frases del professor Vinyals, a la primera classe de l'obra, per sentir com se li escapava un somriure; un somriure de complicitat.

En acabar la funció, va venir a veure'm. Mentre se m'apropava, no aconseguia desxifrar si li havia agradat l'obra. A la vegada, jo intentava trobar a correuita alguna ocurrència per omplir una conversa que temia que podia ser incòmoda. Però, en aturar-se davant meu, va somriure i, amb la timidesa que crec que compartíem pel to emotiu del moment, em va dir: «Almenys ara sé que les meves classes han estat útils per a algú».

Crec que no ens vam dir gaire més. Ell va marxar. M'hagués agradat seguir-hi parlant, però no sabia què dir-li.

Així doncs, espero que aquestes línies serveixin, també, d'agraïment a ell i a tots els mestres que ens han fet descobrir i estimar nous mons.

Bibliografia seleccionada

Per boca del professor Vinyals, parlen alguns historiadors i historiadores, així com professors dels quals he tingut la sort de gaudir. Espero que aquesta selecció, personal i limitada, serveixi com a referència per a qui vulgui seguir pensant la història.

BIBLIOGRAFIA

BINET, L. *HHhH*. Barcelona: Seix Barral, 2013.

BLOCH, M. *Introducción a la historia*. México: Fondo de Cultura Económica, 2012.

DIDI-HUBERMAN, G. *Contra todo lo inimaginable. A: Imágenes pese a todo. Memoria visual del Holocausto*. Madrid: Espasa Libros, 2011, p. 37-54.

ENGLUND, P. *La belleza y el dolor de la batalla*. Barcelona: Roca Editorial, 2008.

GINZBURG, C. *El hilo y las huellas. Lo verdadero, lo falso, lo ficticio*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica de Argentina, 2010.

LEVI, P. *Els enfonsats i els salvats*. Barcelona: Edicions 62, 2000.

PASTOUREAU, M. *Una historia simbólica de la Edad Media occidental*. Buenos Aires: Katz Editores, 2006.

SEMPRÚN, J. *La escritura o la vida*. Barcelona: Tusquets Editores, 2007.

THOMPSON, E.P. *Miseria de la teoría*. Barcelona: Editorial Crítica, 1981.

ZEMON DAVIS, N. *Pasión por la historia. Entrevista con Denis Crouzet*. València: Publicacions de la Universitat de València - Editorial Universidad de Granada, 2006.

FILMOGRAFIA

Vals amb Bashir. Dirigida per Ari Folman. Israel, 2008.

Aquest llibre s'ha acabat d'imprimir el mes
de maig del 2018, precisament quan s'ha fet
públic l'estudi de l'historiador
Severiano Delgado segons el qual és molt
probable que Miguel de Unamuno no
pronunciés mai les mítiques paraules adreçades
a José Millán-Astray al paranimf de la
Universitat de Salamanca.

ALTRES TÍTOLS

La pols

Llàtzer Garcia

Animals de companyia

Estel Solé

Boira · La travessia

Lluïsa Cunillé · Josep Maria Miró

Els encantats

David Plana

Infàmia · Desclassificats

Pere Riera

Ventura · Volem anar al Tibidabo

Cristina Clemente

Llibert

Gemma Brió Zamora

La nit del 16 de juny de 1944, trenta resistentos antinazis –entre els quals hi ha l'historiador Marc Bloch– estan a punt de ser executats a mans de la Gestapo en un descampat proper a Lió. Més de setanta anys després, un estudiant que investiga aquest episodi tràgic s'enamora de la filla del seu professor d'història.

L'obra reflexiona sobre la memòria històrica tot qüestionant la necessitat de construir llegendes heroiques, i reivindica el valor humà de les petites històries anònimes que sovint s'amaguen darrere els grans esdeveniments.

PVP: 12,50 €

www.comanegra.com

Diputació
Barcelona

Institut del Teatre

comanegra